

ГАДААД ОРНУУДЫН ХУУЛЬ ТОГТООМЖИД ЦАХИМ
ГЭМТ ХЭРГИЙН ТАЛААР ТУСГАСАН НЬ

О.Нарантуяа

ХСИС-ийн, Төгсөлтийн дараах сургуулийн
ГХСБ-ийн дэд профессор, цагдаагийн хошууч

Америкийн Нэгдсэн Улс

АНУ-д мэдээллийн технологийн хүрээнд үйлдэгдсэн гэмт хэрэгт эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх хуулийн төслийг анх 1977 онд боловсруулжээ. Энэ хуулийн төслийг үндэслэн 1984 оны 10 дугаар сард компьютер ашиглан залилан мэхлэх, түүнийг хор нөлөөтэйгээр ашиглах тухай хуулийг баталсан ба компьютерийн мэдээллийн хүрээнд үйлдэгдсэн гэмт хэрэгт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын үндсэн хэм хэмжээ болох эрх зүйн актыг тогтоож өгсөн. Компьютер ашиглан залилан мэхлэх, түүнийг хор нөлөөтэйгээр ашиглах тухай хууль нь хэд хэдэн гэмт хэргийн үндсэн бүрэлдэхүүнд хариуцлага хүлээлгэхээр заасан байна.

Үүнд: компьютерийн технологийг ашиглан тагнан турших үйл ажиллагаа явуулах, зөвшөөрөлгүй мэдээлэлд нэвтрэх, залилан мэхлэх, санаатай болон болгоомжгүйгээр хамгаалалттай компьютерийг гэмтээх, сүрдүүлэх, заналхийлэх, дарамт шахалт үзүүлсэн үйлдлүүдэд хариуцлага хүлээлгэнэ.

Цахим гэмт хэрэгт хүлээлгэх хариуцлага нь мөнгөн торгууль буюу хорих ял оногдуулдаг. Үйлдсэн гэмт хэргийн хүнд хөнгөн, учруулсан хохирлын хэмжээ, урьд нь эрүүгийн ял эдлэж байсан зэрэг олон хүчин зүйлээс хамаарч ялыг оногдуулна.

Өнөөгийн байдлаар АНУ-ын конгресс нь цахим гэмт хэргийн аюулгүй байдлын тухай хуулийн шинэ төслийг авч хэлэлцэж байгаа бөгөөд уг хуулийн төсөл нь цахим гэмт хэрэгт оногдуулах ялыг чангатгах, тэдгээрийн нийгэмд учруулах аюулыг бодит гэмт хэргүүдтэй адилтган үзэхийг тодорхойлж өгсөн. Хуулийн нэг хэсэг эдийн засгийг тагнан турших гэмт хэрэгт зориулагдсан ба америкийн хувийн компаниудын оюуны бүтээлийг хулгайлсан гэмт хэрэгт оногдуулах торгуулийн хэмжээг нэмэгдүүлэхийг заасан байна.

Хуулийн хэсэгт энэ гэмт хэргээр яллах шүүхийн шийдвэрт хорих хугацааг 15-20 жил болгон нэмэгдүүлэх талаар яригдаж байна. Хэрвээ АНУ-ын дэд бүтцийн компьютерийн сүлжээ, теле сүлжээ, дулааны сүлжээ, тээврийн сүлжээ, усан хангамжийн удирдлагын систем зэрэгт нэвтрэн хохирол учруулсан тохиолдолд хугацаанаас нь өмнө суллахгүйгээр 30 жил хорих ял оногдуулж болно.

Их британи улс

Их британид компьютерийг хор хөнөөлтэй буруугаар ашиглах тухай Акт 1990 оны 8 дугаар сараас хүчин төгөлдөр болсон. Энэ Актын 1 дүгээр зүйл “компьютерийн мэдээлэлд нэвтрэх эрхгүй хүн нэвтэрсэнтэй” хамааралтай. Компьютерийн тусламжтайгаар программ болон мэдээллийг өөрчлөх, устгах, мэдээллийг хуулж авах, ямар нэг арга замаар мэдээллийг ашиглах зэрэг үйлдэл нь компьютерт нэвтрэх гэмт хэрэгт тооцогддог. Ийм гэмт хэрэг үйлдсэн тохиолдолд торгох буюу 6 сар хорих ял оногдуулна.

Компьютерийн гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд 2000 оны терроризмын тухай хууль Их британид хүчин төгөлдөр үйлчилж байна. Энэ хуулинд анх удаа терроризмын тодорхойлолтыг өргөн утгаар нь тусгасан ба цахим ертөнцийн салбарыг хөндөж тавьсан. Английн хууль сахиулах байгууллагууд террорист үйл ажиллагаа нь идэвхтэй байдлаар ямар нэгэн электрон системийн ажилд оролцож, тэдгээрийг гэмтээж байгаа компьютерийн гэмт хэрэгтнүүдийг илчлэх шийдвэртэй арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх чухал гэж үзэж байна.

Герман улс

Германы эрүүгийн хуульд тусгай “Daten” гэсэн нэр томъёо ашигладаг бөгөөд уг нэр томъёоны тодорхойлолтыг Эрүүгийн хуулийн 202 дугаар зүйлд тайлбарласан байдаг. Энэ

мэдээлэл нь цахим, соронзон хэлбэрээр хадгалагдаж дамжуулагддаг тул шууд харах боломжгүй компьютерийн мэдээлэл юм. Өөртөө болон гуравдагч этгээдэд ашиг олох зорилгоор тусгай хамгаалалттай компьютерийн мэдээлэлд хууль бусаар нэвтэрсэн этгээдэд 3 хүртэлх жилийн ял оногдуулдаг. Компьютерийн мэдээллийг арилгасан, устгасан, өөрчилсөн, эвдсэн болон ийм үйлдлүүд хийхийг завдсан бол торгох, 2 хүртэлх жил хорих ял оногдуулна. Эрүүгийн хуулийн 303 дугаар зүйлийн “b”-д DNS /компьютерийн хорлон сүйтгэх ажиллагаа/, вирусны нянтай программыг тараах, түгээх гэмт хэргийг заасан байдаг. Аж ахуй нэгж байгууллагууд, төрийн байгууллагууд, бизнесийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг боловсруулахад хөндлөнгөөс оролцож компьютерийн хорлон сүйтгэх, устгах, гэмтээх ажиллагаа явуулвал гэмт хэрэг заасан. Хөндлөнгөөс оролцох гэдэг нь мэдээллийг устгах, гэмтээх, ажиллагаагүй болгох, компьютерийн системийг өөрчлөх болон мэдээллийг дамжуулахад хөндлөнгөөс оролцохыг хэлнэ. Дээрхи үйлдлүүдэд 5 хүртэлх жилийн ял оногдуулдаг байна.

Нидерланд улс

Тус улс нь компьютерийн гэмт хэрэг бий болж үйлдэгдэж эхэлсэн үеэс тууштай тэмцэж ирсэн юм. Тэд компьютерийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх Зөвлөх хороог байгуулж Нидерландын Эрүүгийн болон Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулинд өөрчлөлт оруулах бодит зөвлөмж болон компьютерийн гэмт хэргийн ангилал төрлийг боловсруулсан.

Эрүүгийн хуулийн 139 дүгээр зүйлд өөртөө болон гуравдагч этгээдэд ашиг олох зорилгоор цахилгаан шуудан холбооны системээр дамжуулж байгаа мэдээллийг замаас нь авах, бичлэг хийхэд зориулагдсан техник төнөг төхөөрөмжийг ашигласан бол торгох буюу 1 хүртэлх жил хорих ял оногдуулна гэж заажээ. Цахилгаан шуудан холбооны системээр дамжуулж байгаа мэдээллийг хууль бусаар замаас нь авах, бичлэг хийхэд хэрэгслэлээр хангаж өгсөн этгээдийг торгох буюу 6 сар хүртэл хорино гэж заасан.

Голландын Эрүүгийн хуулинд зөвшөөрөлгүйгээр компьютерийн сүлжээнд нэвтрэх, мэдээллийг зөвшөөрөлгүй хуулах, компьютерийн хорлон сүйтгэх ажиллагаа, вирус нян тараах, компьютерээр тагнан турших зэрэг шинэ бүрэлдэхүүнүүдийг нэмж 1993 онд Нидерландад компьютерийн гэмт хэргийн тухай хуулийг баталсан. Голландын Эрүүгийн хуулийн зүйлд заасан уламжлалт гэмт хэргийн үйлдэлд /сүрдүүлэх, залилан мэхлэх, хуурамчаар үйлдэх/ хүлээлгэдэг хариуцлагыг үндэслэн нэмэлт болон тайлбарыг нэмж хуульчилсан.

Испани улс

Испани улсын эрүүгийн хуулийн 197 дугар зүйлд мэдээлэл эзэмшигчийн зөвшөөрөлгүйгээр нууц мэдээллийг тараах, нийтэд ил болгох тэр тусмаа цахилгаан шуудан, мэдээллийг хадгалж байгаа бааз, цахилгаан шуудан холбооны мэдээллийг хууль бусаар олж авах, бичлэг хийх, сонсох төхөөрөмжөөр сонссон тохиолдолд торгох буюу 1-4 хүртэл жил хорино гэж заасан байдаг. Хэрэв мэдээллийг нийтэд задруулсан болон гуравдагч этгээдэд дамжуулсан бол 2-5 хүртэл жил хорих ял оногдуулна.

Ирланд улс

Ирланд улсад цахим гэмт хэрэгт 1991 онд батлагдсан эрүүгийн хохирлын тухай Актанд зааснаар хариуцлага хүлээлгэдэг. Актын 5 дугаар зүйлд тус улсын нутаг дэвсгэр дээр компьютер ашиглан хууль бусаар мэдээллийг олж авахаар төлөвлөсөн тохиолдолд мэдээллийг олж авсан эсэхээс үл хамааран түүнийг гэмт хэрэг үйлдсэнд тооцно гэж заасан. Дээрхи гэмт хэргийн үйлдэлд торгууль оногдуулах буюу 3 сар хорино гэж заасан байдаг.

Итали улс

Италийн эрүүгийн хуулинд компьютерийн болон цахилгаан шуудан холбооны системд нэвтрэх эрхгүй хүн нэвтрэхийг хориглосон байдаг. Өөрөөр хэлбэл компьютер, систем, аюулгүй байдлын хамгаалалттай арга хэмжээнүүдэд хууль бусаар нэвтэрсэн бол санкц нь 3 хүртэл жил хорих ял байдаг.

Украин улс

Украины Дотоод хэргийн яамны дэргэдэх “зөвлөн-магадлан шинжлэх” зөвлөлийн мэдээллээс үзвэл өнөөгийн байдлаар цахим гэмт хэрэгтэй тэмцэх хууль тогтоомж нь үр дүнтэй

биш байгаа ба Засгийн Газрын гол зорилт нь энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх европын стандартад нийцсэн хууль тогтоомжтой болох явдал юм. Үүнтэй холбоотойгоор Укрианы сайд нарын танхим цахим гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд чиглэгдсэн 2013 оны 3 дугаар сарын 12-ны №2483 хуулийн төслийг дэмжиж 2013 оны 6 дугаар сард “Верховный рад” сайтад интернет сангийн үйл ажиллагааг зохицуулахад чиглэгдсэн “Мэдээллийн орон зайг хамгаалах тухай” хуулийн төслийг байршуулсан.

Үндэсний аюулгүй байдалд заналхийлэх гэмт хэргийн жагсаалтанд төрийн мэдээллийн санд зөвшөөрөлгүй оролцох, хүчирхийлэл, харгислал, садар самуун болон салан тусгаарлах үзлийг цахим ертөнцөөр нийтэд тараах, сурталчилсан тохиолдолд гэмт хэрэгт тооцохоор заасан байна. Цахим ертөнцөд иргэдийг хамгаалах эрх зүйн үндслэлийг бий болгох зорилгоор дээрхи баримт бичгүүдийг боловсруулан гаргасан.

Украинд компьютерийн гэмт хэргийн дийлэнх хувийг цахим худалдааны хүрээнд залилан мэхлэх гэмт хэрэг эзэлж байна. Дээрхи үйлдлүүдэд хүлээлгэх хариуцлага нь 850 гривенээр /ойролцоогоор 3,5 мянган рубль/ торгох буюу эд хөрөнгийг хурааж 12 хүртэлх жилийн /хүндрүүлэх нөхцөл байдлаас хамаарч/ хорих ял оногдуулахаар тодорхойлсон байна.